

ІНСТИТУТ ПОХІДНОГО ПОЗОВУ

Шевчук Руслан Борисович,
заступник директора з правових питань медіагрупи StarLightMedia, адвокат

Історія виникнення інституту похідного позову

справа **Foss v. Harbottle**, Англія, 25.03.1843 р:

два учасники корпорації «The Victoria Park Company» на ім'я Foss і Tornton звернулись за позовом до інших учасників та директорів компанії, стверджуючи, що останні продали компанії власні земельні ділянки за непомірно високою ціною, чим завдали збитків компанії.

Foss і Tornton подали позов **«від свого імені та від імені інших учасників, крім відповідачів»**, вимагаючи, між іншим, від відповідачів **«відшкодування компанії збитків та витрат»**, завданих відповідачами.

В позові було відмовлено.

При цьому, суд визначив статус юридичної особи, на чию користь пред'явлена вимога, як **позивача**.

Учасники юридичної особи та сама юридична особа є різними суб'єктами права

СУЧАСНЕ ЗАКОНОДАВЧЕ ІНОЗЕМНЕ ВИЗНАЧЕННЯ

A **derivative claim** may be brought by a **member of company** seeking **relief for the company** only in respect of a cause of action:

- (i) vested in the company and
- (ii) arising from an actual or proposed act or omission **involving negligence, default, breach of duty or breach of trust** by a director of the company.

The cause of action may be against the director or other person (or both)

Companies Act 2006, UK

Похідний позов також відомий як «shareholder's derivative action» або «derivative suit».

FIDUCIARY DUTY

Duty of Care

Care must be used when decisions are made. As a director or officer, it's your duty to make decisions with the utmost of care on the behalf of the corporation. Shareholders rely on you to ensure that care is exhibited during each business decision made.

Duty of Loyalty

Your own interests must never come before the interests of the shareholders or the corporation as a whole. The duty of loyalty is such that you cannot benefit from an opportunity, compete with the corporation or gain profit, unless clearly stated, due to a decision that you make. Decisions that are made that are suspicious in nature may be approved by shareholders as long as full disclosure and approval is given. The goal is to be honest and execute full disclosure at all times.

Duty of Good Faith

One good way to define fiduciary duties is that, as a fiduciary, you must make all decisions based on good faith. This type overlaps with the duty of loyalty quite a bit. Essentially, the decisions that you make, as a director or officer, must, in good faith, be in the best interest of the corporation and the shareholders at all times.

Duty of Care

ч.1. ст. 41 Закону про Товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю:
Члени наглядової ради товариства та члени виконавчого органу товариства повинні діяти **добросовісно і розумно в інтересах товариства.**

Duty of Loyalty

ч.5 ст. 40 Закону про Товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю:
Член виконавчого органу товариства не може без згоди загальних зборів учасників або наглядової ради товариства, а член наглядової ради товариства - без згоди загальних зборів учасників:

- 1) здійснювати господарську діяльність як фізична особа - підприємець у сфері діяльності товариства;
- 2) бути учасником повного товариства або повним учасником командитного товариства, що здійснює діяльність у сфері діяльності товариства;
- 3) бути членом виконавчого органу або наглядової ради іншого суб'єкта господарювання, що здійснює діяльність у сфері діяльності товариства.

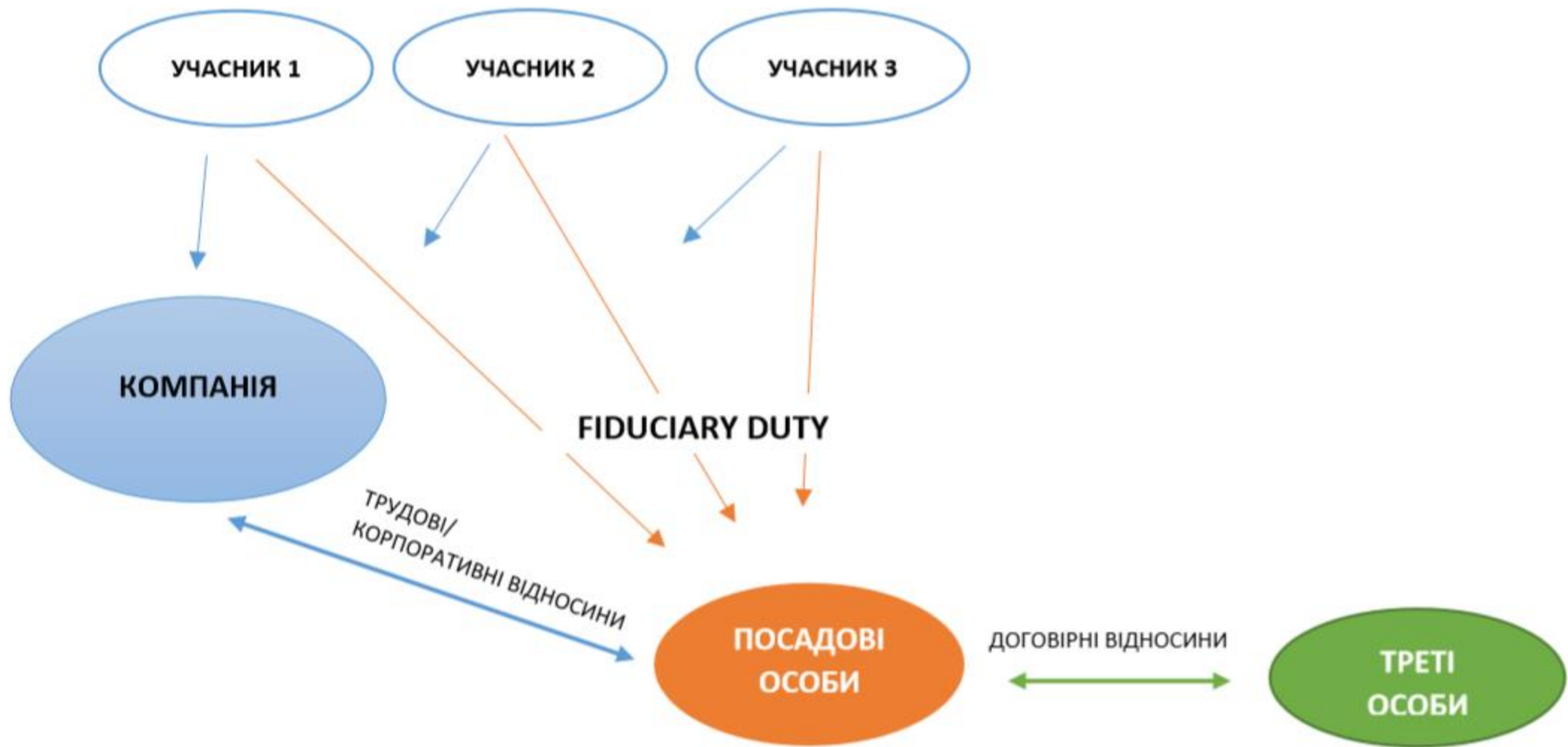
Duty of Good Faith

ч. 1 ст. 63 Закону про акціонерні товариства:
Посадові особи органів акціонерного товариства **повинні діяти в інтересах товариства,** дотримуватися вимог законодавства, положень статуту та інших документів товариства.

*окремі прояви, при цьому кожен з них може відноситись до декількох категорій

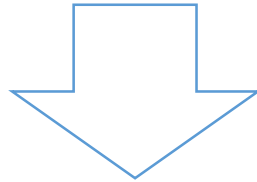
ПОХІДНИЙ ПОЗОВ

це вимога про **відшкодування збитків**, завданих підприємству його посадовою особою, який подається акціонерами (учасниками) **в інтересах підприємства** і від його імені.

Постанова Пленуму Верховного суду України № 13 від 24.10.2008 року «Про практику розгляду судами корпоративних спорів»

Законом **не передбачено право** акціонера (учасника) господарського товариства **звертатися до суду за захистом** прав чи охоронюваних законом інтересів товариства **поза відносинами представництва**.

На цій підставі господарським судам належить відмовляти акціонерам (учасникам) господарського товариства в задоволенні позову про укладення, зміну, розірвання чи визнання недійсними договорів та інших правочинів, вчинених господарським товариством (п.51)

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав інвесторів» (далі – Закон), набрав чинності з 1 травня 2016 року

запровадження інституту похідних позовів (ст. 54 ГПК)

Спiр вирішується саме між господарським товариством та його посадовою особою, діями якої товариству заподіяні збитки

Власник (учасник, акціонер) юридичної особи, якому належить **10 і більше** відсотків статутного капіталу товариства, або частка у власності юридичної особи якого становить 10 і більше відсотків, може подати в **інтересах** такої юридичної **особи** позов про відшкодування збитків, заподіяних юридичній особі її посадовою особою.

Юридична особа набуває статусу позивача, але не вправі здійснювати свої процесуальні права та обов'язки без згоди власника (учасника, акціонера), який подав позов.

До закінчення підготовчого засідання у справі інший співвласник (учасник, акціонер) цієї юридичної особи, якому належить 10 і більше відсотків статутного капіталу, має право приєднатися до поданого позову шляхом подання до суду відповідної заяви, після чого він набуває таких самих процесуальних прав та обов'язків, як і власник (учасник, акціонер), який подав позов.

Процесуальні права, реалізація яких можлива лише за письмовою згодою всіх власників (учасників, акціонерів), які в даній справі діють в інтересах юридичної особи:

відмова від позову

зменшення розміру
позовних вимог

зміна предмета або
підстави позову

укладення мирової угоди

відмова від апеляційної
або касаційної скарги,
заяви про перегляд
рішення суду за
нововиявленими або
виключними обставинами

ПІДВІДОМЧІСТЬ ТА ПІДСУДНІСТЬ

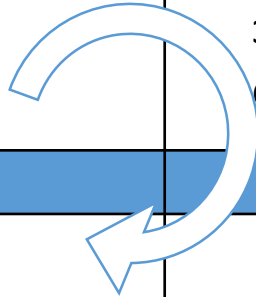
Спори між юридичною особою та її посадовою особою (у тому числі посадовою особою, повноваження якої припинені) про відшкодування збитків, заподіяних юридичній особі діями (бездіяльністю) її посадової особи, розглядаються:

господарським судом

за місцезнаходженням юридичної особи.

ЗАІНТЕРЕСОВАНІ ОСОБИ	ПОХІДНИЙ ПОЗОВ ПРО ВІДШКОДУВАННЯ ЗБИТКІВ	ЗАГАЛЬНІ ПОЗОВИ ПРО ВИЗНАННЯ ПРАВОЧИНУ НЕДІЙСНИМ
УЧАСНИК-ІНІЦІАТОР СУДОВОГО ПРОЦЕСУ	заявник в інтересах товариства	позивач
УЧАСНИК, ЯКИЙ СХВАЛИВ РІШЕННЯ	третя особа/відповідач	третя особа
ТОВАРИСТВО	позивач	відповідач
ПОСАДОВА ОСОБА (-И)	відповідач	третя особа/відповідач
ТРЕТІ ОСОБИ	третя особа	третя особа/відповідач

ПРОТИПРАВНІСТЬ	ЗБИТКИ
<p>Доведення наявності випадків, передбачених ст. 89 ГК</p>	<ul style="list-style-type: none"> • реальні збитки або упущена вигода • можливість доступу до первинних документів • витребування звітності товариства (ч.4 ст. 43 закону про товариства з обмеженою та додатково відповідальністю) • вимога про проведення аудиторської перевірки (ч.1 ст.41 закону про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю) <p>за потреби, експертиза (наприклад, судово-економічна)</p>
ВИНА	ПРИЧИННО-ПРАВОВИЙ ЗВ'ЯЗОК
<ul style="list-style-type: none"> • нормальний виробничо-господарський ризик • дотримання процедур • на кому лежить обов'язок доведення вини? 	<ul style="list-style-type: none"> • безпосередні наслідки (наприклад, пряме відчуження активу) • опосередковані наслідки (наприклад, діяння посадової особи, яке спричинило юридичний факт, що призвів до наслідків)

Відшкодування збитків, завданих посадовою особою господарському товариству її діями (бездіяльністю), здійснюється у разі, якщо такі збитки були завдані (ст.89 ГК):

- діями, вчиненими посадовою особою з **перевищенням або зловживанням** службовими повноваженнями;
- діями посадової особи, вчиненими з **порушенням порядку** їх попереднього **погодження** або іншої процедури прийняття рішень щодо вчинення подібних дій, встановленої установчими документами товариства;
- діями посадової особи, вчиненими з **дотриманням порядку** їх попереднього погодження або іншої процедури прийняття рішень щодо вчинення відповідних дій, встановленої товариством, але для отримання такого погодження та/або дотримання процедури прийняття рішень посадова особа товариства **подала недостовірну інформацію**;
- **бездіяльністю** посадової особи у випадку, коли вона **була зобов'язана вчинити** певні дії відповідно до покладених на неї обов'язків;
- іншими **винними** діями посадової особи.

СУДОВА ПРАКТИКА

Справа N 922/2187/16

за позовом Публічного акціонерного товариства "Харківський тракторний завод ім. С. Орджонікідзе" в особі представника - акціонера, якому належить 10 і більше відсотків простих акцій Калвертон Істеблішмент Лімітед (Calverton Establishment Limited) до Генерального директора про стягнення 29 549 853,54 грн збитків, завданих господарському товариству

Для відшкодування шкоди необхідно довести такі елементи:

1. Неправомірність поведінки особи. Неправомірною можна вважати будь-яку поведінку, внаслідок якої завдано шкоду, якщо завдавач шкоди не був уповноважений на такі дії.
2. Наявність шкоди. Під шкодою слід розуміти втрату або пошкодження майна потерпілого та (або) позбавлення його особистого нематеріального права (життя, здоров'я тощо).
3. Причинний зв'язок між протиправною поведінкою та шкодою є обов'язковою умовою відповідальності та виражається в тому, що шкода має виступати об'єктивним наслідком поведінки завдавача шкоди.
4. Вина особи, що завдала шкоду.

Відсутність хочаб одного з цих елементів виключає відповідальність за заподіяну шкоду.

Справа N 910/20261/16

за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю "Компанія "Газ Ресурс"
до ОСОБА_2 (посадова особа)
про стягнення збитків на суму 4 344 960,64 грн

Відповідач, надавши згоду на переоформлення дозволу на користування надрами, перевищив повноваження директора, встановлені Статутом ТОВ "Компанія "Газ Ресурс"....

Факт завдання збитків позивачу протиправною поведінкою відповідача підтверджується:

- 1) наявністю та доведеністю протиправної поведінки відповідача, зокрема, наданням згоди ОСОБА_2, як керівником товариства позивача, на проведення переоформлення дозволу на іншу юридичну особу при наявності обмежень, встановлених Статутом;
- 2) наявністю реальних збитків в сумі 1.509.600 грн. що становить вартість спеціального дозволу, придбаного на аукціоні за договором купівлі-продажу,
- 3) наявністю причинно-наслідкового зв'язку між протиправною поведінкою відповідача і завданням збитків позивачу, оскільки саме **незаконне, протиправне переоформлення спеціального дозволу призвело до неправомірного відчуження майна позивача** на користь третьої особи та позбавило позивача права на здійснення діяльності по розробці Морозівської площі (58,7 кв.км), що призвело до значних збитків, в тому числі у розмірі вартості дозволу.

Дозвіл на користування надрами, це документ, який посвідчує майнове право його власника на здійснення користування надрами на певних умовах. Отже, ліцензія, дозвіл є майном, оскільки має економічну цінність від якої залежить робота суб'єкта підприємницької діяльності та рівень його прибутку. Це особливе майнове право, яке надає власнику ряд прав зазначених у дозволі.

Справа N 904/4669/18

за позовом Компанії IHF INTERNATIONAL HOLDING & FINANCING CO LTD в інтересах Товариства з обмеженою відповідальністю "Міжнародний Готель "Україна"
до Товариства з обмеженою відповідальністю "Готельний комплекс-готель Асторія"
про скасування державної реєстрації, витребування майна із чужого незаконного володіння,

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ

Суд звертає увагу, що правове регулювання статті 54 ГПК України поширюється саме на випадки **подання позову про відшкодування збитків**, заподіяних юридичній особі її посадовою особою. Тобто на підставі наведеної процесуальної норми власник (учасник, акціонер) може звернутися до суду в інтересах юридичної особи саме із зазначеним позовом. **З іншими позовами** в інтересах юридичної особи власник (учасник, акціонер) може звернутися лише в **разі наявності підстав**, прямо передбачених відповідними законодавчими нормами.

Справа N 910/20363/17

за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю з іноземними інвестиціями "БНХ Україна"
до ОСОБА_2 (посадова особа)

про відшкодування збитків, завданих господарському товариству його посадовою особою (в розмірі 666 900,40 грн)

ОСОБА_2, зловживаючи своїм посадовим становищем виконуючого обов'язки генерального директора товариства, уклав з ТОВ "Ксібоне" додаткову угоду N 2 до генерального договору поставки нафтопродуктів N 195/34/12 від 01.11.2012 на умовах відстрочення платежу, що не мало на меті здійснення реальної господарської операції з оплати поставленого товару та отримання прибутку товариством, чим завдав реальних збитків позивачу.

Товариством не доведено шляхом подання відповідних доказів обставин неналежного виконання ОСОБА_2 своїх обов'язків при вчиненні дій від імені товариства, зокрема укладення додаткової угоди на умовах, які не були звичними в господарській діяльності товариства та суперечили умовам договору.

Відмовлено в задоволенні позову

Справа N 916/2872/16

за позовом: ОСОБА_1 (акціонера)

до відповідачів:

1. Приватного акціонерного товариства "ТІ ЕЛ СІ СЕРВІС",
  2. Товариства з обмеженою відповідальністю "ЕС ЕФ АССЕТ "МЕНЕДЖМЕНТ"
- про визнання договору недійсним

позивач звернувся до суду з даним позовом з метою захисту своїх інтересів як акціонера, обумовленого бажанням продати акції акціонерного товариства та наявністю підстав побоюватися, що внаслідок укладення товариством з порушенням вимог ст. ст. 70, 71 Закону України "Про акціонерні товариства" спірного договору, щодо якого є заінтересованість посадових осіб виконавчих органів сторін договору, відбудеться погіршення фінансового стану товариства та знецінення вартості акцій, що безумовно порушує фінансовий інтерес акціонера - позивача та викликає необхідність його судового захисту.

Справа N Б8/180-10

за позовом громадянина Швеції в інтересах Приватного акціонерного товариства "Білицький завод «Теплозвукоізоляція» про відшкодування збитків, заподіяних юридичній особі її посадовою особою до розгляду в межах провадження у справі про банкрутство ПрАТ "Білицький завод «Теплозвукоізоляція»

В обґрунтування заявлених вимог позивач зазначив, що відповідачем, як посадовою особою ПрАТ "Білицький завод "Теплозвукоізоляція", укладались **завідомо невігідні для боржника угоди, внаслідок яких штучно створено кредиторську заборгованість**, на підставі якої за заявою ОСОБА_7 порушено щодо ПрАТ "Білицький завод "Теплозвукоізоляція" **справу про банкрутство N Б8/180-10.**

Розгляд справи триває